

Historical Sociology of Iran:

A Critical Approach To Prof. Katouzian's Works

اعتبارسنجی روایت کاتوزیان دربارهٔ چرایی فقدان

انباشت سرمایه

در ایرانِ سال‌های پس از جنگِ هشت‌ساله

محمد مالجو

mmaljoo@hotmail.com

چرا در ایران انباشت سرمایه صورت نگرفته است؟ پاسخی که همایون کاتوزیان به این پرسش می‌هد به قرار زیر است: زیرا دولت و جامعهٔ خودکامه بیش از آن ناامن بود که پس‌انداز و سرمایه‌گذاری درازمدت در آن معقول جلوه کند و، وانگهی، همان اندازه انباشتی هم که صورت می‌گرفت در نتیجهٔ ناامنی مزمنِ ملازم با دولت و جامعهٔ خودکامه، از جمله در اثر غارت و ضبط اموال، از دست می‌رفت. کاتوزیان این پاسخ را در متن فراروایتی وسیع‌تر دربارهٔ سراسر تاریخ ایران ارائه می‌کند و معتقد است، به‌رغم همهٔ دگرگونی‌هایی که در اقتصاد و سیاست ایران رخ داده است، سرشت اقتصاد سیاسی ایران اساساً تغییری نپذیرفته است.

من نه تاریخ‌نگار هستم و نه تاریخ‌دان؛ از این‌رو نفیاً و اثباتاً دربارهٔ اعتبار نظریهٔ کاتوزیان در گسترهٔ تاریخ بلندبالای ایران سخنی نخواهم گفت. در عوض، با تلاش برای ارائهٔ پاسخی متفاوت به همین پرسش دربارهٔ اقتصاد ایران طی سال‌های پس از جنگِ هشت‌ساله (که البته مستقیماً و تصریحاً هرگز موضوع